

ARTYKUŁY/ARTICLES

Prof. dr hab. Andrzej Powałowski

Uniwersytet Gdański

ORCID: 0000-0002-1232-0605

e-mail: andrzej.powalowski@prawo.ug.edu.pl

Dr hab. Ewa Przeszło, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

ORCID: 0000-0002-9649-4134

e-mail: ewa.przeszlo@us.edu.pl

Wsparcie dla ekonomii społecznej – aspekty prawne

Support for the social economy – legal aspects

Streszczenie

Celem opracowania jest wykazanie charakteru prawnego wsparcia dla ekonomii społecznej, w tym ustalenie podmiotów wspierających i beneficjentów wsparcia oraz środków pomocowych. Wsparcie dla ekonomii społecznej ma charakter funkcjonalny (przedmiotowy) i łączy się z ogólnym wytyczeniem szeregu działań skierowanych do wszelkich podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych. Wsparcie ekonomii społecznej wypływa z określonych przesłanek o charakterze prawnym, do których należy zaliczyć w pierwszej kolejności konstytucyjną zasadę społecznej gospodarki rynkowej i wynikające z niej lub łączące się z tą zasadą klauzule interesu publicznego i sprawiedliwości społecznej. Wsparcie ekonomii społecznej jest zadaniem administracji publicznej oraz samorządu wojewódzkiego. Realizowane jest przy wykorzystaniu instrumentów finansowych, ale także organizacyjnych oraz programów wsparcia. Przepisy określające wsparcie ekonomii społecznej są wysoce niedoskonałe, niespójne, chaotyczne i wymagają usystematyzowania. Przeprowadzone badania mają charakter analizy formalno-dogmatycznej.

Słowa kluczowe: wsparcie, ekonomie społeczna, podmioty, przesłanki, instrumenty, organy administracji

JEL: K20

Abstract

The purpose of the study is to demonstrate the legal nature of support for the social economy, including the identification of support entities and beneficiaries of support and aid measures. Such support is of a functional (subject matter) nature and is related to the general delineation of a number of activities aimed at all social economy entities, including social enterprises. Support for the social economy stems from certain premises of a legal nature, which include, in the first place, the constitutional principle of a social market economy and the public interest and social justice clauses arising from or connected with this principle. Support for the social economy is the task of public administration and voivodeship self-government. It is implemented with the use of financial but also organisational instruments and support programmes. The provisions defining the support for the social economy are highly imperfect, inconsistent and chaotic; they need to be systematised. The research carried out is a formal-dogmatic analysis.

Keywords: support, social economy, entities, premises, instruments, administrative bodies

Wprowadzenie

Wprowadzona do porządku prawnego ustawa z 5.08.2022 r. o ekonomii społecznej (dalej: ustawa ES)¹ reguluje w szczególności tworzenie, organizację, zasady działania przedsiębiorstwa społecznego (zob. Bohdziewicz-Lulewicz i in.,

2022, s. 51 i n.) oraz nadzór nad takim przedsiębiorstwem, a także wsparcie udzielane ekonomii społecznej, w tym podmiotom ekonomii społecznej i przedsiębiorstwom społecznym. Poważne wątpliwości pojawiają się już na etapie percepcji określenia, jakim jest ekonomia społeczna, bowiem w ustawie brakuje jego właściwej definicji. Ta, która

została sformułowana, nie dotyczy istoty ekonomii społecznej, lecz bazuje na uznaniu, że jest to zespół wielu podmiotów o zróżnicowanym charakterze prawnym. Stosownie zatem do ustawy ES jest to: „działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowana w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym”. Ta ostatnia (inna) to aktywność w sferze oświaty, kultury oraz prowadzona przez koła gospodyń wiejskich, przy założeniu jednak, że nie jest to działalność gospodarcza (Przeszło, 2023, s. 23).

Faktycznie podmiotami ekonomii społecznej są przede wszystkim wszelkiego rodzaju organizacje pozarządowe, zarówno wykonujące działalność gospodarczą, jak i te nieaktywne ekonomicznie. Są to wszystkie fundacje i stowarzyszenia, w tym stowarzyszenia zwykłe, uczniowskie kluby sportowe, a także m.in. koła gospodyń wiejskich oraz ochotnicze straże pożarne. W grupie podmiotów ekonomii społecznej mieszczą się nadto spółki non profit, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego i tzw. podmioty kościelne, a także podmioty ściśle związane z reintegracją zawodową i społeczną, czyli spółdzielnie socjalne, spółdzielnie pracy, spółdzielnie produkcji rolnej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej (Halszka-Kurleto, 2008, s. 12–13).

Jednak ustawa ES wyróżnia nadto podmioty określone mianem przedsiębiorstw społecznych (art. 3 ust. 1). Status przedsiębiorstwa społecznego może nabyć zarówno podmiot ekonomii społecznej, jak i jednostka tworząca podmiot ekonomii społecznej. Warunkiem uzyskania takiego statusu jest wykonywanie przez podmiot ubiegający się o ten status określonej działalności, takiej jak odpłatna działalność z zakresu pożytku publicznego, działalność gospodarcza lub inna działalność odpłatna, a nadto spełnianie warunków wskazanych w art. 3 ust. 1 pkt 1–3 i ust. 2 przez ustawę ES (Przeszło, 2023, s. 24).

Podmiotami – beneficjentami wsparcia dla ekonomii społecznej – są zarówno podmioty ekonomii społecznej, jak i przedsiębiorstwa społeczne.

Ustawa ES stanowi wyraz wdrożenia do systemu koncepcji i jednocześnie programu społeczno-ekonomicznego, jakim jest niewątpliwie ekonomia społeczna (zob. np. Giza-Poleszczuk & Hausner, 2008, s. 11 i n.), co wiąże się z koniecznością jurydykacji całego szeregu kategorii pojęciowych oraz powiązania ich z analogicznymi lub podobnymi kategoriami z obszaru prawa pozytywnego (obowiązującego). Dotyczy to także różnego rodzaju działań polegających, ogólnie rzecz ujmując, na wsparciu ekonomii społecznej i jej podmiotów (Gorczyński, 2022, s. 9–10).

„Wsparcie” to określenie wprawdzie używane przez prawodawcę, niejednokrotnie zawarte nawet w tytułach aktów prawnych², przy czym jednak niemające znaczenia normatywnego, a więc niezdefiniowane na gruncie przepisów prawa. Analiza aktów prawnych i ich poszczególnych przepisów pozwala na stwierdzenie, że wsparcie utożsamiane jest z udzielaniem pomocy, głównie o charakterze materialnym, w tym w szczególności finansowym, choć wsparciem może

być również pomoc o charakterze organizacyjno-zarządczym, a nawet marketingowym. Wydaje się ponadto, że wsparcie może być potraktowane jako *sui generis* rekompensata z tytułu poniesionych szkód lub utraconych przyszłych korzyści, która pełniąc rolę odszkodowania, jest zarazem pomocą udzielaną potrzebującym tej pomocy podmiotom działalności gospodarczej występującym pod postaciami osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych bez osobowości prawnej. Wsparcie może być także odnoszone do innych podmiotów prawa, których istnienie i funkcjonowanie jest ważne z punktu widzenia respektowania i realizacji interesu publicznego, w tym społecznego.

Wydaje się, że traktując o wsparciu w obszarze ekonomii społecznej (zob. np. Schröder, b. r., s. 262 i n.) należy przede wszystkim dostrzegać to, że jest ono w głównej mierze podmiotowe, spersonalizowane. Zazwyczaj dotyczy pewnej grupy podmiotów, przy czym mogą to być wyłącznie podmioty ekonomii społecznej lub przedsiębiorstwa społeczne, ale jednocześnie wsparcie takie może być zindywidualizowane z racji różnego stopnia wypełniania warunków korzystania ze wsparcia, a tym samym może być ono selektywne.

Wsparcie w obszarze ekonomii społecznej ma także charakter funkcjonalny (przedmiotowy) i łączy się z ogólnym wytyczeniem szeregu działań skierowanych wprawdzie do wszelkich podmiotów ekonomii społecznej (w tym przedsiębiorstw społecznych), ale z zaznaczeniem, iż jest ona przeznaczona na „rozwój ekonomii społecznej”³. Wsparcie ekonomii społecznej wypływa z określonych przesłanek o charakterze prawnym, do których w pierwszej kolejności należy zaliczyć konstytucyjną zasadę społecznej gospodarki rynkowej i wynikające z niej lub łączące się z nią klauzule interesu publicznego i sprawiedliwości społecznej.

Biorąc powyższe pod uwagę, celowe jest określenie charakteru prawnego wsparcia dla ekonomii społecznej i ustalenie podmiotów udzielających tego wsparcia i jego beneficjentów, a także instrumentów, za pomocą których realizowana jest (powinna być) polityka pomocowa. Poczynienie takich ustaleń jest obecnie możliwe w zasadzie wyłącznie poprzez analizę obowiązujących przepisów i badanie ich poprawności, a to z racji krótkiego okresu ich obowiązywania.

Przesłanki wsparcia ekonomii społecznej

Wsparcie dla ekonomii społecznej należy łączyć, jak się wydaje, w pierwszej kolejności ze społeczną gospodarką rynkową. Społeczna gospodarka rynkowa (s.g.r.) to w pierwszej kolejności zasada wyrażona w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (art. 20), stanowiąca podstawę ustroju gospodarczego Polski opartego na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych. Zasada ta jest przy tym wskazaniem, by państwo za pośrednictwem swoich organów kształtowało gospodarkę, stanowiąc i stosując prawo pozwalające na osiągnięcie stanu zgodności pomiędzy wolną i głównie prywatną, a w konsekwencji rynkową gospodarką a potrzebami społecznymi, zapewniając przy tym warunki dla zaistnienia dialogu i współpracy partnerów społecznych

(zob. Skrzydło, 2013). Na gruncie Konstytucji RP interes społeczny zdają się preferować przepisy o ochronie pracy (art. 24) oraz odnoszące się, w myśl art. 65–76, do prowadzonej przez państwo polityki społecznej (Witkowski, 2002, s. 8).

Ekonomia społeczna jest elementem społecznej gospodarki rynkowej zarówno z przyczyn podmiotowych, jak i funkcjonalnych (przedmiotowych). W obszarze podmiotowym ekonomii społecznej mieszczą się bowiem przedsiębiorcy, czyli podmioty, których celem jest osiąganie zarobku, oraz różnego rodzaju jednostki organizacyjne nienastawione wprawdzie na wypracowywanie zysku, ale aktywne ekonomiczne i w związku z tą aktywnością pobierające stosowne opłaty. Działalność tych podmiotów (ekonomii społecznej), to w pewnej (znaczącej nawet) części działalność gospodarcza⁴, przy czym pozostała część wiąże się ze sferą pożytku publicznego lub inną, bliżej nieokreśloną w prawie tzw. działalnością dochodową. Wszystkie podmioty ekonomii społecznej powinny, zgodnie z wolą ustawodawcy, być nastawione na zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych⁵. Zresztą samo określenie „ekonomia społeczna” (Przeszło, 2023, s. 26) wskazuje na istnienie związku tego rodzaju aktywności ze społeczną gospodarką rynkową.

Traktując o wsparciu ekonomii społecznej, trzeba zauważyć, że jest ono określoną konsekwencją potrzeby czy wręcz konieczności respektowania charakteru gospodarki w ogólności. Powinna ona bowiem funkcjonować zasadniczo według reguł wolnościowych (a więc być gospodarką rynkową), ale zarazem – stosownie do zasady społecznej gospodarki rynkowej – należy uwzględnić w jej ramach potrzeby społeczne, przejawiające się poprzez zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi społeczne oraz reintegrację społeczno-zawodową w postaci tworzenia miejsc pracy dla osób defaworyzowanych. Potrzeby te mogą zaspokajać właśnie podmioty ekonomii społecznej, w tym głównie przedsiębiorstwa społeczne. Ich aktywność może i powinna być oparta zarówno na dążeniu do osiągania nadwyżki przychodów nad poniesionymi kosztami, jak i na zmierzaniu do realizacji celów (potrzeb) społecznych. Ta swoista „hybrydowość” kierunków działania podmiotów ekonomii społecznej wymaga – dla jej utrzymywania i zapobiegania nadmiernej komercjalizacji – ingerencji podmiotów zewnętrznych, głównie publicznych, dysponujących odpowiednimi środkami, które mogą być przeznaczone na wsparcie procesu zaspokajania potrzeb społecznych (Chomątowska, 2014, s. 21 i n.).

Szczególna rola w toku realizacji zasady społecznej gospodarki rynkowej przypada państwu, które powinno występować w gospodarce w charakterze podmiotu reprezentującego interes społeczny, gdyż to państwo właśnie stanowi nadrzędną, sformalizowaną instytucję stworzoną przez określoną społeczność, instytucję globalną w skali danego kraju, mającą *de iure* i *de facto* reprezentować tę społeczność składającą się nie tylko z obywateli (osób fizycznych), ale i powoływanych przez nich organizacji i różnych podmiotów zbiorowych. Rolą państwa jest występowanie w roli „superarbitra”, zmierzającego do godzenia ze sobą różnego

rodzaju interesów, a zarazem różnorodnych przeciwności pojawiających się często w obszarach funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki. Ta rola sprowadza się m.in. do tworzenia warunków do udzielania pomocy (wsparcia) i realnego udzielania takiej pomocy tym wszystkim, którzy powinni – z uwagi na stawiane sobie cele działania – świadczyć usługi społeczne i tworzyć miejsca pracy dla potrzebujących (Powałowski, 2021, s. 2 i n.).

Istotny z perspektywy wsparcia ekonomii społecznej wydaje się trzeci filar (podstawa) społecznej gospodarki rynkowej. Solidarność, dialog i współpraca partnerów społecznych jest w swej treści wytyczną kierunkową, którą należy odnosić do państwa i jego organów oraz do wszelkich organizacji społecznych i gospodarczych. Takie szerokie spektrum podmiotów powinno być brane pod uwagę ze względu na potrzebę zrealizowania wskazanej solidarności, dialogu i współpracy. Osiągnięcie stanu sprowadzającego się do zaistnienia społecznej gospodarki rynkowej wymaga zastosowania szerokiej formuły uczestnictwa w procesie określania celów, form i metod funkcjonowania gospodarki. Niezwykle ważne jest przy tym zaangażowanie w określanie strategii i taktyki funkcjonowania gospodarki również wszystkich tych podmiotów, które reprezentują interesy przedsiębiorców jako bezpośrednich uczestników procesów gospodarczych i interesy podmiotów ekonomii społecznej. Podmioty te w sposób najpełniejszy są w stanie określić, do czego sprowadza się interes gospodarki rynkowej, jakie są jej priorytety i perspektywy rozwojowe w danych warunkach i otoczeniu. Wskazane grupy podmiotów to właśnie partnerzy społeczni, na których spoczywa obowiązek wynikający z treści art. 20 Konstytucji RP⁶, sprowadzający się do wypełniania treścią pojęć solidarności, dialogu i współpracy – pojęć odnoszących się do aktywności tych podmiotów w obszarze nadawania właściwego charakteru gospodarce rynkowej. Można zatem założyć, że to właśnie partnerzy społeczni powinni przyczyniać się do tego, by gospodarka rynkowa, objęta co do zasady wolnością działalności gospodarczej i zdominowana przez własność prywatną, mogła zarazem mieć charakter społeczny (zob. także Czerkawska, 2021, s. 23–35).

Przesłanką wsparcia ekonomii społecznej jest także interes publiczny (Żurawik, 2012, s. 24 i n.) stanowiący emanację interesu społecznego wyrażanego i akcentowanego zarówno przez organizacje społeczne, jak i reprezentację społeczności – państwo. Skoro interes publiczny może stanowić przesłankę ograniczania wolności działalności gospodarczej, to ten sam interes powinien być potraktowany jak *sui generis* impuls (pretekst) do podejmowania działań wspierających podmioty aktywności ekonomicznej. Jeśli bowiem wolność działalności gospodarczej jest jednym z filarów społecznej gospodarki rynkowej⁷, a więc gospodarki, w ramach której dochodzi do równoważenia potrzeb rynku (wolnego) z potrzebami społecznymi, to niewątpliwie w interesie publicznym mieści się zarówno ograniczanie wolności⁸, jak i wsparcie tej działalności. W sytuacji, gdy możliwe jest ograniczenie wolności, a więc zawężenie obszaru praw podmiotów działalności w sferze gospodarki, a tym samym ich autonomii i swobód, to w konsekwencji powinna istnieć możliwość wsparcia tychże podmiotów, stosownie do treści

zasady społecznej gospodarki rynkowej. Odebranie przedsiębiorcom i innym podmiotom gospodarki pewnego zakresu ich wolności na podstawie przesłanki interesu publicznego uzasadnia zatem udzielenie im wsparcia, również w interesie publicznym. Jeśli przyjąć, że ograniczenie wolności prowadzi do pewnego uszczerbku, straty czy nawet pokrzywdzenia, to wsparcie jest z kolei swoistym wyrównaniem negatywnych skutków reglamentacji. Oczywiście także i owo wsparcie powinno wynikać z przesłanki interesu publicznego i wiązać się z potrzebą jednoczesnego, równomiernego i proporcjonalnego uwzględniania, jak już wcześniej wskazano, interesu podmiotów gospodarki związanego z wolnym rynkiem i łączenia go z interesem społecznym.

Perspektywa funkcjonalna wsparcia, które powinno być udzielane przedsiębiorcom (w tym także podmiotom ekonomii społecznej), wynika z kolei z preambuły ustawy – Prawo przedsiębiorców stosownie do stwierdzenia, że „ochrona i wspieranie wolności działalności gospodarczej przyczyniają się do rozwoju gospodarki oraz do wzrostu dobrobytu społecznego”. Wsparcie zatem powinno być ukierunkowane na gospodarkę oraz społeczność, a prawodawca wyraźnie dostrzega *iunctim* pomiędzy wolnością działalności gospodarczej a rozwojem gospodarki i realizacją określonego celu społecznego (dobrobyt).

Wreszcie wsparcie dla ekonomii społecznej trzeba postrzegać w świetle kategorii sprawiedliwości. Sprawiedliwość to kategoria znajdująca swoje upodmiotowienie w człowieku, a w konsekwencji także w grupach ludzkich – społecznościach i organizacjach tworzonych przez ludzi. To człowiek – jego odczucia, oceny, system wartości – wpływa na odbiór określonego stanu zwanego sprawiedliwością. Dlatego właśnie w sposób zasadniczy sprawiedliwość jest kategorią społeczną (Powałowski, 2016, s. 373 i n.). Sprawiedliwość to również taka organizacja systemu społecznego i ekonomicznego, która zapewnia każdemu równy dostęp do różnego rodzaju dóbr, usług, wartości niematerialnych lub która przynajmniej stwarza szansę na równy (sprawiedliwy) dostęp. To sprawiedliwy porządek społeczny, w ramach którego są wyrównywane różnice społeczne i tworzone warunki „społecznej pewności” oraz egzystencji godnej człowieka (Tuleja, 1997, s. 92).

Sprawiedliwość społeczna to także pojęcie charakteryzujące zasadę prawa wyrażoną w Konstytucji RP (zob. Pułło, 2003, s. 5–16). Zasada ta powinna być potraktowana jako przesłanka, wymóg stojący przed ustawodawcą, by tworzyć system prawa i porządek prawny, w tym prawo formalne według reguł (zasad) sprawiedliwości społecznej. Podkreśla się, że sprawiedliwości społecznej nie sposób ujmować statycznie, lecz trzeba to robić dynamicznie, a to w związku ze zmieniającymi się warunkami miejsca i czasu (zob. Dybowski, 1996, s. 74).

Sprawiedliwe wydaje się udzielanie wsparcia podmiotom ekonomii społecznej. One to bowiem biorą na siebie ciężar aktywności w zakresie reintegracji społecznej, tworzenia miejsc pracy dla osób defaworyzowanych (zob. Małecka-Lyszczek & Mędrzycki, 2021) i świadczenia usług społecznych nie zawsze zapewniających osiągnięcie zarobku. Wsparcie ze strony państwa może być stosowną rekompensacją

z tego powodu, a przewidziane środki (instrumenty) pomocowe mogą stanowić swoistą zachętę do podejmowania aktywności w sferze ekonomii społecznej.

Zakres wsparcia rozwoju ekonomii społecznej

Wsparcie ekonomii społecznej według ustawy ES polega w pierwszej kolejności na wsparciu rozwoju ekonomii społecznej (Liżewski & Ostapowicz, 2022, s. 221–222, 229–233). Z formalnego punktu widzenia jest to zatem wsparcie związane z aktywnością ogółu podmiotów ekonomii społecznej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, która to działalność ma charakter gospodarczy lub jest działalnością pożytku publicznego, ewentualnie jest inną działalnością odpłatną (wiąże się to z treścią art. 2 pkt 1 ustawy ES, który definiuje określenie „ekonomia społeczna”).

Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej powinno polegać w szczególności na:

1) koordynacji działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej realizowanych przez organy administracji publicznej;

2) pomocy w tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych;

3) udzielaniu podmiotom ekonomii społecznej i przedsiębiorstwom społecznym wsparcia w szczególności w zakresie: zatrudnienia oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, rozwijania potencjału podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w zakresie realizacji usług społecznych, rozwijania działalności gospodarczej, działalności odpłatnej pożytku publicznego i innej działalności odpłatnej oraz konkurencyjności.

Jak wynika z powyższego, wsparcie należy łączyć ze zjawiskiem rozwoju ekonomii społecznej, a zatem uznać istnienie związku pomiędzy udzielaniem wsparcia określonej działalności, które właściwe jest także określonej grupie podmiotów. Nie mogą one pozostawać bierne w sferze przypisywanych im przez prawo i regulacje wewnętrzne działań, lecz mają obowiązek aktywnego funkcjonowania i zarazem dążenia do osiągania własnych celów związanych przedmiotowo z ekonomią społeczną, gdyż tylko wtedy możliwe jest udzielanie im (i ich aktywności) wsparcia. Ma ono niewątpliwie charakter podmiotowy, tak jak cała ekonomia społeczna, ale jednocześnie przedmiotowy, co wynika z definicji takiej ekonomii.

Ustawa ES wskazuje na dwa ośrodki (podmioty) działające na rzecz wsparcia rozwoju ekonomii społecznej. Są to organy administracji publicznej (tak wynika z tytułu działu III ustawy ES) oraz władze publiczne (art. 28 ust. 1 ustawy ES).

Na poziomie wykonawczym wsparcie rozwoju ekonomii społecznej jest realizowane przez utworzone ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, którym minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego przyznaje akredytację i status. Są nimi podmioty ekonomii społecznej spełniające wymogi

ustawowe i wykonujące *de facto* usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. Podmiot taki nie może mieć zaległości w opłacaniu podatków i składek na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne, a członkowie organu zarządzającego tego podmiotu nie mogą być osobami karanymi lub objętymi zakazem pełnienia funkcji związanych z dysponowaniem środkami publicznymi. Usługę wsparcia podmiotów ekonomii społecznej ośrodek wsparcia ekonomii społecznej realizuje we współpracy z podmiotami ekonomii społecznej.

Czynności polegające na wsparciu rozwoju ekonomii społecznej, o których mowa wyżej, powinny być realizowane za pomocą programów (krajowego, regionalnych i resortowych) rozwoju na rzecz ekonomii społecznej opracowywanych na podstawie ustawy z 6.12.2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju⁹. Czynności te mogą nadto polegać na świadczeniu usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i stosowaniu różnego rodzaju instrumentów (środków) wsparcia (głównie finansowych), które wymienia ustawa ES w art. 21 i 22.

Wskazane usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej obejmują działania w zakresie tzw. animacji lokalnej, która sprowadza się do upowszechniania idei i zasad ekonomii społecznej, pobudzania aktywności społecznej w społecznościach lokalnych oraz inicjowania i rozwoju międzysektorowych partnerstw lokalnych. Polegają one także na tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz wspieraniu prowadzonej przez nie działalności, a także finansowaniu kreowania w ich ramach niezbędnych miejsc pracy dla osób defaworyzowanych. Usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej odnoszą się również do udzielania pomocy w toku działań reintegracyjnych podejmowanych przez przedsiębiorstwa społeczne oraz wiążą się z finansowaniem tych działań. Usługi takie to wsparcie określone mianem „biznesowego” oraz działania nakierowane na wzmacnianie potencjału kadrowego, finansowego i innowacyjnego podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Wreszcie usługi wsparcia polegają także na pomocy dla podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

Instrumenty wsparcia przedsiębiorstw społecznych

Ustawa ES przewiduje możliwość stosowania całego szeregu instrumentów wsparcia przedsiębiorstw społecznych. Instrumenty te mają charakter głównie finansowy, a ich istotą jest przekazywanie środków pomocowych z publicznych funduszy celowych, w tym także z funduszy unijnych i innych zagranicznych, przy założeniu, że są one bezwrotne. Środki takie mogą być przekazywane bezpośrednio na rzecz przedsiębiorstw społecznych lub za pośrednictwem ośrodka wsparcia ekonomii społecznej (Gorczyński, 2022, s. 13–14).

W szczególności chodzi o środki z Funduszu Pracy¹⁰, które mogą być przeznaczone na pokrycie części kosztów zatrudnienia (składki na ubezpieczenia społeczne) w ramach przedsiębiorstwa społecznego pracowników zagrożonych

wykluczeniem społecznym oraz części kosztów osobowych (wynagrodzenia) takich pracowników. Finansowanie takie może być realizowane przez refundację składek albo przekazanie zaliczki na składki w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku przedsiębiorstwa społecznego¹¹, po zawarciu umowy ze starostą właściwym dla siedziby określonego przedsiębiorstwa.

Ponadto przedsiębiorstwu społecznemu może zostać udzielone wsparcie w formie środków na utworzenie stanowiska pracy lub środków na finansowanie kosztów wynagrodzenia lub kosztów płacy. Wsparcie takie może być finansowane ze środków Funduszu Pracy i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹².

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznacza także na rzecz przedsiębiorstw społecznych środki na dopłaty do oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych¹³ oraz z tytułu poniesionych kosztów związanych z modernizacją zakładu pracy (np. zwrot kosztów budowlanych, transportowych, administracyjnych). Ze środków tego Funduszu korzystać mogą również podmioty dokonujące zakupu produkcji lub usługi wytworzonej lub świadczonej przez przedsiębiorstwo społeczne, przysługuje im bowiem obniżenie obowiązujących wpłat na ten Fundusz.

W ustawie ES przewidziano także instrument wsparcia przedsiębiorstw społecznych związany ze sferą zamówień publicznych. Jeżeli jednostka sektora finansów publicznych udziela zamówienia publicznego, do którego ze względu na jego wartość nie stosuje się przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych¹⁴, to zamawiający może zastrzec, że o udzielenie zamówienia publicznego mogą ubiegać się wyłącznie przedsiębiorstwa społeczne.

Zasady i formy wspierania podmiotów ekonomii społecznej

Wsparcie na poziomie krajowym

Przyjmuje się, że wspieranie podmiotów ekonomii społecznej wymaga podejmowania różnych działań i to one są utożsamiane z samym wspieraniem (są jego przejawem). Są to – według ustawy ES – następujące rodzaje działań:

- opracowywanie programu rozwoju na rzecz ekonomii społecznej,
- zapewnianie realizacji usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej,
- przyznawanie akredytacji podmiotom realizującym usługi wsparcia,
- gromadzenie danych z obszaru ekonomii społecznej oraz prowadzenie działań z zakresu upowszechniania wiedzy o ekonomii społecznej.

Wspieranie ekonomii społecznej odbywa się przede wszystkim poprzez tworzenie programów resortowych, które określają finansowanie działań wspierających. Realizacja działań w ramach programów resortowych następuje w trybie naboru wniosków ogłaszanego przez właściwego ministra lub trybie otwartego konkursu ofert¹⁵. W ramach programów resortowych wsparciu może podlegać również dzia-

łałość gospodarcza podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych przez udzielenie im dotacji przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Pomoc taka powinna przystawać do reguł właściwych udzielaniu pomocy publicznej (Powałowski, 2021, s. 25 i n.). Wsparcie, w tym przekazanie środków finansowych, następuje na podstawie umowy zawieranej przez dysponenta środków pomocowych, a więc ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Wsparcie na poziomie regionalnym

Wsparcie ekonomii społecznej na poziomie regionalnym łączyć należy z czynnościami podejmowanymi w ramach województwa przez jego samorząd (zob. Pełka, 2012, s. 7–20). Wsparcie takie, stosownie do przepisów ustawy ES, oznacza:

- opracowywanie regionalnego programu rozwoju na rzecz ekonomii społecznej¹⁶ zgodnego ze strategią rozwoju województwa w zakresie polityki społecznej (zob. np. Cha-ba, 2022, s. 251–286);
- opracowywanie i konsultowanie z podmiotami ekonomii społecznej zakresu interwencji w obszarze ekonomii społecznej w programach oraz innych dokumentach, w szczególności służących realizacji umowy partnerstwa (zob. art. 5 pkt 9a powołanej wyżej ustawy);
- wspieranie tworzenia wspólnych przedsięwzięć podmiotów ekonomii społecznej w celu zwiększenia ich potencjału oraz wspólnej realizacji usług społecznych oraz upowszechniania wiedzy o ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.

Wydaje się, że traktując o wsparciu dla ekonomii społecznej na poziomie regionalnym, nie należy pomijać potencjału organizacyjnego i majątkowego tkwiącego na pozostałych poziomach samorządu terytorialnego. Byłby on do wykorzystania z pożytkiem dla podmiotów ekonomii społecznej, zważywszy, że samorządy te (i ich jednostki organizacyjne) mają dobre rozeznanie co do potrzeb beneficjentów ewentualnego wsparcia.

Zadania administracji rządowej i samorządowej w obszarze wsparcia ekonomii społecznej

Wprawdzie ustawa ES zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 1) wskazuje jako podmioty wsparcia ekonomii społecznej „władze publiczne” oraz podkreśla koordynacyjną rolę organów administracji publicznej (zob. Guć, 2007), to *de facto* najistotniejsze kompetencje związane ze wsparciem zostały przypisane konkretnemu organowi, jakim jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. Funkcję tę pełni aktualnie Minister Rodziny i Polityki Społecznej (dalej: Minister)¹⁷.

Minister w pierwszej kolejności powołany jest do koordynacji działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej podejmowanych przez inne organy administracji publicznej. Może on także udzielać pomocy w tworzeniu podmiotów eko-

nomii społecznej i wsparcia działalności tych podmiotów. Wsparcie ze strony Ministra może być bezpośrednio skierowane do podmiotów ekonomii społecznej lub realizowane za pośrednictwem, a więc przy wykorzystaniu ośrodków wsparcia ekonomii społecznej. Bezpośrednie działania Ministra należy wiązać ze stosowaniem wobec ekonomii społecznej instrumentów wsparcia finansowego¹⁸, jako że to Minister jest dysponentem odpowiedniej puli takich środków. Działania pośrednie to przede wszystkim usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, które są realizowane przez ośrodki wsparcia we współpracy z centrami integracji społecznej i klubami integracji społecznej.

Zadania Ministra w sferze wspierania ekonomii społecznej należy, według ustawy ES, łączyć głównie z opracowywaniem resortowych programów wspierania ekonomii społecznej, skierowanych do podmiotów ekonomii społecznej lub jednostek samorządu terytorialnego, oraz finansowym wspieraniem tych programów¹⁹. Zadaniem Ministra jest także przyznawanie w drodze decyzji akredytacji i statusu ośrodka wsparcia ekonomii społecznej podmiotom realizującym usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. Minister weryfikuje również sposób realizacji usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz uzyskane efekty. W ramach weryfikacji ma on prawo wezwać ośrodek wsparcia do przekazania informacji niezbędnych do dokonania tej weryfikacji²⁰.

Przy Ministrze działa Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, który jest jego organem opiniotwórczo-doradczym. Składa się on z co najmniej 15 członków będących przedstawicielami: organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych.

Ustawa ES poza Ministrem nie wskazuje innych organów administracji publicznej udzielających wsparcia ekonomii społecznej. Z ustawy tej nie wynika możliwość wystąpienia w charakterze podmiotu wspierającego jakichkolwiek innych jeszcze organów, jednostek organizacyjnych lub instytucji. Nawet określenie roli samorządu województwa w obszarze wsparcia polega jedynie na przypisaniu temu samorządowi kilku zadań niewiążących się jednak z możliwościami wydawania decyzji (lub podejmowania uchwał), czyli czynnym, bezpośrednim, gdy chodzi o efekty, wspieraniem ekonomii społecznej. Samorząd wojewódzki jest bowiem powołany do koordynowania działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Działania samorządu województwa są wykonywane przy pomocy regionalnego ośrodka polityki społecznej.

Trzeba również wskazać, że na terenie województwa działa Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej. Do jego zadań należy: przedstawianie opinii o regionalnym programie rozwoju na rzecz ekonomii społecznej oraz projektach uchwał organów samorządu województwa dotyczących funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, zapoznawanie się z efektami realizacji regionalnego programu rozwoju na rzecz ekonomii społecznej oraz przedstawianie opinii w tym zakresie. Członków Regionalnego Komitetu powołuje i odwołuje marszałek województwa. Samorząd województwa samodzielnie realizuje usługi wsparcia ekonomii społecznej²¹ lub zleca ich realizację akredytowanemu ośrodkowi wsparcia ekonomii społecznej w trybie otwartego konkursu ofert²².

Uwagi końcowe

Trudno przejawiać zadowolenie z efektów pracy legislatorów, którzy przygotowali ustawę ES i umożliwili jej uchwalenie bez zastrzeżeń dotyczących m.in. kwestii terminologicznych, konstrukcyjnych i in. Nie można zaakceptować choćby tego, że w ustawie ES traktuje się o wsparciu w sposób różny, można by nawet rzec, dowolny. W dziale II ustawy ES dotyczącym przedsiębiorstw społecznych mowa jest o instrumentach wsparcia przedsiębiorstwa społecznego, choć dopiero kolejny dział (III) odnosi się do wsparcia rozwoju ekonomii społecznej. Jednak w ramach przepisów tego działu, już na samym początku (art. 28 ust. 1) wskazuje się, że wsparciu podlega rozwój ekonomii społecznej, a dalej (w tytule rozdziału 2), że chodzi o wsparcie podmiotów ekonomii społecznej, jak gdyby nie dostrzegając, że w art. 28 ust. 1 pkt wspomniano o wsparciu zarówno dla podmiotów ekonomii społecznej, jak i dla przedsiębiorstw społecznych.

Jeden z rozdziałów ustawy *de nomine* powinien dotyczyć zasad i form wsparcia, jednak wskazuje on na kompetencje i zadania ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Można, a właściwie należy dociec, co stało na przeszkodzie, by traktując w ustawie ES o wsparciu dla ekonomii społecznej, sformułować najpierw zasady tego wsparcia, potem określić jego formy, a wreszcie określić i wskazać, jakie podmioty prawa dokonują wsparcia. Ustawa ES nie zakreśla granic i nie wskazuje na różnice pomiędzy wsparciem dla przedsiębiorstw społecznych a wsparciem dla (ogółu podmiotów) ekonomii społecznej.

Powyższe mankamenty nie wyczerpują całości zastrzeżeń wobec treści i formy ustawy ES i są jedynie przyczynkiem do całościowej oceny konstrukcji normatywnej wsparcia dla ekonomii społecznej. Być może trzeba na ten moment skonstatować, że okolicznością pozytywną jest stworzenie podstawy prawnej dla funkcjonowania ekonomii społecznej, a przede wszystkim ustalenie, że zasługuje ona na wsparcie oraz, że leży to w interesie społecznym.

Przypisy/Notes

- ¹ Dz.U. poz. 1812, ze zm.
- ² Zob. ustawa z 7.05.2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 733; ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 447 ze zm.; ustawa z 20.02.2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2422, ze zm.; ustawa z 9.10.2015 r. o wsparciu kredytobiorców, którzy zaciągnęli kredyt mieszkaniowy i znajdują się w trudnej sytuacji finansowej, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2452; ustawa z 21.11.2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 438 ze zm., ustawa z 10.05.2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 74.
- ³ Tak w dziale III ustawy ES.
- ⁴ Trzeba przyjąć, że chodzi o działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz.U. z 2023, poz. 221, ze zm.
- ⁵ Zob. art. 2 pkt 1 ustawy ES.
- ⁶ Ustawa z 2.04.1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. nr 78, poz. 483, ze zm.
- ⁷ Zob. art. 20 Konstytucji RP.
- ⁸ Zob. jw., art. 22.
- ⁹ T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 225, ze zm.
- ¹⁰ Zob. ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 735.
- ¹¹ Zob. rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 26.10.2022 r. w sprawie wzoru wniosku przedsiębiorstwa społecznego o finansowanie składek oraz trybu ich finansowania, Dz.U. z 2022 r., poz. 2219.
- ¹² Według zasad określonych w ustawie z 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 100, ze zm.
- ¹³ Według zasad określonych w art. 32 ust. 1 ustawy jw.
- ¹⁴ Zob. ustawa z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1710, ze zm.
- ¹⁵ Ustawa z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571.
- ¹⁶ Na podstawie przepisów ustawy z 6.12.2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 225, ze zm.
- ¹⁷ Zob. rozporządzenie Rady Ministrów z 7.10.2020 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, Dz.U. z 2020 r., poz. 1735.
- ¹⁸ Art. 21 i 22 ustawy ES.
- ¹⁹ Zob. zarządzenie nr 6 Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 13.02.2023 r. w sprawie powołania Zespołu do oceny wniosków na realizację działań w ramach Programu „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej” na lata 2022–2025, Dz. Urz. MRiPS z 2023 r., poz. 6.
- ²⁰ Zob. w tej kwestii : NIK, 2022.
- ²¹ O których mowa w art. 29 ustawy ES.
- ²² Możliwe jest przeprowadzenia konkursu na podstawie przepisów cytowanej ustawy o działalności pożytku publicznego lub stosując przepisy ustawy z 11.07.2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 818, ze zm. lub ustawy z 28.04.2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027, Dz.U. poz. 1079.

Bibliografia/References

Literatura/Literature

- Bohdziewicz-Lulewicz, M., Murzyn, D., & Pacut, A. (2022). Tworzenie regulacji prawnej dotyczącej przedsiębiorstwa społecznego w Polsce w kontekście teorii demokracji deliberatywnej. *Horyzonty Polityki*, 13(43). <https://doi.org/10.35765/hp.2237>
- Chaba, D. (2022). *Kontrakt terytorialny*. Wolters Kluwer.
- Chomątowska, M. (2014). Możliwości wsparcia publicznego dla podmiotów ekonomii społecznej realizujących zadania publiczne. *Ekonomia Społeczna*, 2.
- Czerkawska, B. (2021). Przedsiębiorstwa społeczne w dobie kryzysu pandemicznego. W: M. Okręglicka, A. Korombel, & A. Lemańska-Majdzik (Red.), *Dylematy i wyzwania doskonalenia zarządzania organizacjami w warunkach kryzysu pandemicznego*. Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej.

- Dybowski, T. (1996). Zasady sprawiedliwości społecznej jako problem konstytucyjny w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego. *Sądownictwo Konstytucyjne*, (1).
- Giza-Poleszczuk, A., & Hausner J. (2008). Wprowadzenie – ekonomia społeczna i rozwój. W: A. Giza-Poleszczuk, & J. Hausner (Red.), *Ekonomia społeczna w Polsce: osiągnięcia, bariery rozwoju i potencjał w świetle wyników badań*. Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.
- Gorczyński, Ł. (2022). Ustawa o ekonomii społecznej – omówienie i ocena regulacji oraz rekomendacje na przyszłość, *Trzeci Sektor*, (3–4). <https://doi.org/10.26368/17332265-59/60-3/4-2022-1>
- Guć, M. (2007). Wspieranie ekonomii społecznej przez administrację publiczną. *Ekonomia Społeczna. Teksty*. www.ekonomiaspoleczna.pl (dostęp: 23.03.2023).
- Halszka-Kurleto, M. (2008). *Organizacje pozarządowe w działalności pożytku publicznego*. Lexis Nexis.
- Liżewski, S., & Ostapowicz, E. (2022). *Finanse i sprawozdania organizacji pozarządowych*. C.H.Beck.
- Małecka-Lyszczyk, M., & Mędrzycki, R. (2021). *Osoby ubogie, niepełnosprawne i bezdomne w systemie pomocy społecznej*. Wolters Kluwer.
- NIK. (2022). Wsparcie udzielane przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej. Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli. <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/21/046/KPS/>
- Pelka, W. (2012). Rola samorządu lokalnego w rozwoju ekonomii społecznej w Polsce. *Samorząd Terytorialny*, (10).
- Powałowski, A. (2016). Sprawiedliwość społeczna a działalność gospodarcza. *Gdańskie Studia Prawnicze*, XXXV.
- Powałowski, A. (2021). W: A. Powalowski, M. Szczepaniec, & A. Kociołek-Pęksa, *Wsparcie dla przedsiębiorców. Aspekt prawny, ekonomiczny i społeczny*. C.H.Beck.
- Przeszło, E. (2023). Ekonomia społeczna w wymiarze podmiotowym i przedmiotowym – nowa konstrukcja prawna. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (2). <https://doi.org/10.33226/0137-5490.2023.2.3>
- Puño, A. (2003). Sprawiedliwość społeczna w systemie zasad naczelnych Konstytucji RP. *Państwo i Prawo*, (7).
- Schröder, M. (b.r.). *Gospodarka społeczna jako część polskiego systemu gospodarczego. Rozważania definicyjne*. <https://repozytorium.bg.ug.edu.pl> (dostęp: 23.03.2023).
- Skrzydło, W. (2013). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Tom VII. Wolters Kluwer.
- Tuleja, P. (1997). *Normatywna treść praw jednostki w ustawach konstytucyjnych RP*. Wydawnictwo Sejmowe.
- Witkowski, Z. (2002). Zasada społecznej gospodarki rynkowej jako podstawa ustroju gospodarczego Trzeciej Rzeczypospolitej Polskiej – wolność działalności gospodarczej. W: E. Kustra (Red.), *Przemiany polskiego prawa*. *Studia Iuridica Toruniensia*, (2). <https://doi.org/10.12775/sit.2002.001>
- Żurawik, A. (2012). Klauzula interesu publicznego w prawie gospodarczym krajowym i unijnym. *Europejski Przegląd Sądowy*, (12).

Akty prawne/Legal acts

- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 26.10.2022 r. w sprawie wzoru wniosku przedsiębiorstwa społecznego o finansowanie składek oraz trybu ich finansowania, Dz.U. z 2022 r., poz. 2219.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 7.10.2020 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, Dz.U. z 2020 r., poz. 1735.
- Ustawa z 2.04.1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. nr 78, poz. 483, ze zm.
- Ustawa z 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 100, ze zm.
- Ustawa z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571.
- Ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 735.
- Ustawa z 6.12.2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 225, ze zm.
- Ustawa z 21.11.2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 438 ze zm.
- Ustawa z 7.05.2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 733.
- Ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 447 ze zm.
- Ustawa z 11.07.2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 818, ze zm.
- Ustawa z 20.02.2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2422, ze zm.
- Ustawa z 9.10.2015 r. o wsparciu kredytobiorców, którzy zaciągnęli kredyt mieszkaniowy i znajdują się w trudnej sytuacji finansowej, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2452.
- Ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz.U. z 2023, poz. 221, ze zm.
- Ustawa z 10.05.2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 74.
- Ustawa z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych, t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1710, ze zm.
- Ustawa z 28.04.2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej, Dz.U. z 2022 r., poz. 1079.
- Ustawa z 5.08.2022 r. o ekonomii społecznej, Dz.U. poz. 1812, ze zm.
- Zarządzenie nr 6 Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 13.2.2023 r. w sprawie powołania Zespołu do oceny wniosków na realizację działań w ramach Programu „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej” na lata 2022–2025, Dz. Urz. MRiPS z 2023 r., poz. 6.

Prof. dr hab. Andrzej Powalowski

Pracownik Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Autor publikacji z publicznego prawa gospodarczego. Adwokat.

Prof. dr hab. Andrzej Powalowski

Employee of the Faculty of Law and Administration, University of Gdańsk. Author of publications on public business law. Attorney at law.

Dr hab. Ewa Przeszła, Prof. UŚ

Profesor Uniwersytetu Śląskiego na Wydziale Prawa i Administracji w Katowicach. Radca prawny, autorka publikacji z publicznego prawa gospodarczego, specjalistka z zakresu zamówień publicznych.

Dr hab. Ewa Przeszła, Prof. UŚ

Professor at the University of Silesia, Faculty of Law and Administration in Katowice. Legal counsel, author of publications on public economic law, specialist in public procurement.